

Дошла је и та нежељена 1996. година. Док су скоро сви грађани Русије, опијени новогодишњом атмосфером, привремено заборавили оно што их тишти – Борис Јељцин је забринуте седео код куће. Примицали су председнички избори. На њима је морао да освоји други мандат. Не само да би остао на власти, већ да он и његови блиски не би завршили у затвору. А резултати испитивања јавног мњења били су ужасни. У бољем случају добио би око 6 одсто гласова, а у горем свега 3 одсто!

Уосталом, и сам Борис је добро знао да резултати анкета неће бити за њега „новогодишњи поклон“. Једино није веровао да ће бити толико лоши. Народ га је кривио за распад СССР-а, земље која се некада звала Руско царство, за гигантски лоповлук који се одвијао широм државе, за неспособност власти да сузбије разноврсне сепаратистичке покрете и побуну у Чеченији, за економске „реформе“ које су проузроковале невиђену беду десетина милиона Руса. Све у свему, у очима сународника био је одговоран за све оно што је довело до тога да западна штампа о моћној Русији пише као о „Нигерији са зарђалим ракетама“.

И ЈЕЉЦИН ЈЕ ИМАО СВОГ ШАПЕРА

Ако Јељцин није знао шта да ради – круг људи око њега јесте. Нису многи од њих тек тако, готово преко ноћи, стекли стотине милиона долара. Јесте да су времена била мутна, али сама по себи бескрупулозност ни тада није довољна за стицање великог богатства. Потребна је и способност како би се у „погодним околностима“, међу бројним „пиранама“, зграбили најбољи комади „меса“. Отуда, више Борисових сарадника је углас „узвикнуло“ – Сергеј Лисовски! У питању је био човек који је важио за „маркетиншког мага“ Русије деведесетих.

Постављени задатак био је тежак и за њега и његов тим. Ипак, одмах је уочио да нешто може да се уради. Многи грађани нису желели да изађу на изборе. Али анкете су показивале да када би изашли, њих 60–70 одсто определило би се за тадашњег председника. Били су незадовољни влашћу, али нису желели повратак на старо. А сматрали су да ће главна опозициона партија (комунистичка) окренути точак историје уназад. Стога, тежиште кампање стављено је на подсећање људи на најмрачније стране прошлости. Уз нападно подгрејавање нада о „светлој будућности“ и стално истицање чињенице „Ако не гласаш јер си љут, дозволићеш да гласају они који ће те учинити очајним!“

Кампања је дала резултат. Све мање је било „апстинената“, а Јељцинов рејтинг је порастао. Но, то није било довољно – ако не већ у првом кругу, Борис Јељцин би изгубио

у другом. Било је нужно да се гласачи опредељени за опозиционе кандидате дестимулишу да изађу на изборе. Да се код њих изазове „политичка депресија“. И, наравно, уколико је то могуће, да се наведу да гласају за тадашњег председника упркос својим стварним политичким убеђењима.

ОДЕ „МАСТ У ПРОПАСТ“, А СА ЊОМ И СТАН

Јељцинов „маркетиншки тим“ ставио је акценат на то да нема више повратка на старо. Прво су плашили људе причом да има, а онда су је допунили! У ствари, радиће се само о неуспешном покушају повратка на старо! Због истрошености свих ресурса, од материјалних до људских – немогуће је враћање на дириговани модел привреде. Чак и да нова комунистичка власт то пожели. Отуда, она ће једино моћи да прави неке труле компромисе између старог и новог, а у условима када ће према њој „међународна заједница“ имати у најмању руку резервисан став – економски колапс је неизбежан.

С друге стране, ако којим случајем националистичке снаге дођу на власт, оне ће довести до конфронтације са САД и ЕУ. Грађанима је говорено: „То што вам делују примамљиво приче о правим, системским реформама, о капитализму са мање корупције и лоповлука, а са више социјалне правде – само може да вас одведе на странпутицу. Запад се плаши руских националиста и изоловаће земљу ако они дођу на власт. Опет, Русија и њена привреда сувише су слабе да би саме могле да опстану. Значи, и у том случају доћи ће до економског слома. А он неће значити само даља отпуштања и пад стандарда, већ и немогућност отплате кредита.“

„КРЕДИТИ“ ПОБЕЂУЈУ

Рачуница је била проста. Током година транзиције многи Руси су узели кредите! Било да се радило о стамбеним, потрошачким, или позајмицама намењеним отпочињању свог бизниса у време када су многи пожелели да окушају срећу у предузетничким водама. Зато су режимски пропагандисти истицали: „Ако гласате за оне који нису пријатељи Запада – остаћете без своје имовине. Немојте да мислите да је могуће некакво опраштање дугова. Видели сте, како год било – систем ће остати капиталистички! Једино ћете ви имати мању шансу да отплаћујете кредите. Што значи, многи ће остати без станова на које је стављена хипотека или без драгог члана „породице“ – аутомобила. Они којима и пође за руком да се копрцају, живеће у агонији равној пакленим мукама!“

Оваква „обрада“ бирачког тела имала је успеха. Наравно, допуњена још по нечим. Примера ради, председник је донео указ о скором укидању војне обавезе (који је повукао одмах после избора). Односно, баш у жеку кампање пронашао је „формулу“ за мирољубиво инстант „решење“ чеченског конфликта. Захваљујући свему томе, део опозиционих гласача није изашао на изборе, део је „тајно“ гласао за Јељцина, противно својим убеђењима. Они са „најдебљим образом“ и јавно су испољавали своје ново опредељење. Уз речи: „Шта ме брига, гледам своју корист“.

Борис Јељцин је у првом кругу успео да „извуче“ 35,28 одсто гласова и да тако буде „бољи“ од главног конкурента – Г. Зјуганова (добио је 32 одсто гласова). У другом кругу, уз још жешћу кампању и придобијање трећепласираног А. Лебеда, миљеник Запада је успео да победи са скоро 54 одсто добијених гласова! Иначе, мото председникове кампање био је: „Гласај или ћеш изгубити“.

Показало се да су амерички „експерти“, саветници руске владе током ране фазе транзиције, били потпуно у праву када су говорили: „Кредити имају колико економску, толико и политичку функцију, и то важну за очување поретка“. „Дозвољени минус“ тада често почне да одређује шта су „недозвољена убеђења“ и „неподобна опредељења“. Наравно, ако је власт довољно вешта у манипулацији са „умовима грађана“ и уме да искористи „кредитни потенцијал“. А и ако није, ту су „међународни експерти“.

РАДО СРБИН ПРАВИ ДУГОВЕ

Од 2000. до данас задуженост Србије се драстично повећала. Са нешто преко 10 милијарди долара на скоро 27 милијарди! Спољни дуг изражен у доларима у том периоду растао је по годишњој стопи од 13,5 одсто. Међутим, захваљујући паду вредности долара – годишњи раст дуга изражен у еврима „само“ је 6,2 одсто. Додуше, удео јавног дуга у укупном спољном задужењу је знатно опао (делом и због отписа), па сада износи око 35 одсто, тј. 9 милијарди долара. Међутим, и то је већи дуг од онога из 2000. године. Није никаква утеха што је „приватни дуг“ – задуженост наших компанија и банака, много више порастао и достигао преко 17 милијарди долара! И што је тако смањен удео јавног сектора у укупном националном дугу.

Наше банке позајмљени новац у иностранству, са већим каматама, пласирају домаћој

привреди и физичким лицима. Тако је крајем марта 2008. задуженост „правних лица“ достигла 659,3 милијарде динара, а грађана – 311,8 милијарди динара. Од тога 116,9 милијарди отпада на стамбене кредите, који иначе бележе највећи раст.

Са дуговима добили смо и сличан начин резонувања какав смо видели на примеру руских избора из 1996. године. Тако, недавно сам у контакту са пријатељем који је донедавно био прорадикалски настројен сазнао да неће изаћи на изборе. Каже: „Узео сам стамбени кредит, па нећу да рескирам да ми скочи рата.“ Други пријатељ, иначе традиционално аполитичан, постао је заговорник признавања независности Косова и Метохије. Љутито понавља: „Па видиш шта се дешава са берзом. Већ неко време улажем новац у један инвестициони фонд – па нисам луд да рескирам да изгубим паре. Можда ће берза оживети ако признамо независност Косова.“

Очигледно је да нисмо више оно што су били наши стари. То је тако, и не вреди над тим плакати. Омекшали смо, уосталом као и други Европљани. Па нам је неретко сопствена материјална добробит, па чак и илузија о њој, важнија од српских области за које су наши преци жртвовали своје животе. Нисмо спремни да ризикујемо мали раст камате или рате кредита, а камоли да рескирамо своје главе.

Међутим, бар би требало мало боље да размислимо шта је стварно у нашем интересу. И то, ако не и у неком другом, онда макар у економском интересу. А неодмерено задуживање то сигурно није. Тим пре ако се ни не потрудимо да схватимо „правила игре“. Не тако давно слушао сам усхићену причу једне познанице како су банке „дивне“ и „хумане“ институције „пошто јој омогућавају да троши, а да плаћа само камату на остаток дуга“. И помало је у праву: стварно су згодне те „магичне картице“ – само једном „враг ипак дође по своје“.

Да видимо како ствари стоје код оних који су мало пре нас кренули у „кредитни рај“. Недавно су наши медији пренели да је имовина 180 хиљада Чеха „отишла на добош“. Нису могли да отплаћују рате, па су заплењена њихова кола, покућство, па и станови. Само прошле године више хиљада породица је завршило на улици! А још већем броју Бугара прети таква судбина. Како се њихова земља приближавала чланству у ЕУ, све више их се бесомучно задуживало. Рачунали су – „ево раја“, брзо ћемо и ми имати плате као Данци. А оно...

Међународни монетарни фонд (ММФ) процењује да ће бугарски економски раст ове

године пасти са прошлогодишњих 6,2 одсто на 5,5 одсто . Шеф мисије ММФ-а у Бугарској Алфред Јегер оцењује да је пад привредног раста умерен, али и упозорава на опасност од даљег, озбиљнијег , опадајућег развојног тренда . Наравно, за то није криво само по себи чланство Бугарске у ЕУ. То је резултат успоравања развоја напредних европских земаља и исцрпљивања „ефекта сустизања“ од стране нашег источног суседа.

Ради се ту још о нечему – нечему много „опаснијем“ по даљи напредак. Да би Бугари одржали солидну стопу привредног раста, мораће озбиљније да се ухвате у коштац са корупцијом, несавесним управљањем јавним ресурсима, јавашлуком, криминалом. ЕУ никоме не доноси спас и прогрес, већ свака држава мора сама да се потруди да створи услове за бржи напредак. А на то нису рачунали многи Бугари док су гледали рекламе за нова кола и док су узимали „повољне“ кредите.

СЕЛЕКТИВНА ПОДСЕЋАЊА

Пропагандисти наше „Коалиције за европску Србију“ поново нас агресивно подсећају на тешкоће кроз које је не тако давно прошао наш народ. Плашење „мрачним деведесетим“ и економским невољама је њихов предизборни адут. Наравно, „заборављају“ да сагледају читав контекст. Међутим, можда би требало да нас подсети и на старогрчког реформатора Солон и на проблем „дужничког ропства“ са којим се суочио његов град – Атина. Јер док је повратак на деведесете нереалан, модерно „дужничко ропство“ за многе грађане Србије постаје све извесније. Док је изолација Србије „празна прича“ пошто је Запад сувише уложио у нашу привреду, губитак станова и друге имовине за многе може постати болна реалност без обзира на то ко дошао у прилику да формира владу.

Јер економска стварност је следећа: инфлација расте и сада је скоро достигла 14 одсто, спољнотрговински дефицит је застрашујући (око милијарду долара месечно), наставља се вишегодишњи тренд пада броја запослених, па је за само неколико месеци од краја прошле године незапосленост већа за скоро 1 одсто. У праву је луцидни Небојша Катић када каже: „Економски колапс се одлаже сталним растом задуживања и продајом државне имовине. У Србији се мало инвестира и много троши – то се односи и на државу и на грађане.“ Иако то сви знају, мало ко то изговара и пише.

Отуда, неће многе наше грађане „до просјачког штапа“ довести промена постојеће

економске политике, већ њено безрезервно настављање. Као што и многе Русе до највеће беде крајем деведесетих није довела опозиција из 1996. године, већ онај ко је тада обећавао „европски пут“. Наравно, нама не треба никакво враћање „на старо“, уосталом нико нам то и не нуди. Оно што нама треба то су праве реформе – транзиција вођена на поштен и промишљен начин. Нама треба системски преображај развојно усмерене политике којим ће бити ослобођен стваралачки потенцијал нашег друштва, а не да „паралисано“ чекамо да нас неко са стране ослободи унутрашњих „стега“. „Туђа рука свраб не чеше“, а од нас сада зависи да ли ће то да ради и „наша рука“.

* * *

Неправда која нам је учињена у вези са Косовом и Метохијом за нас може да буде лековита. Пред очима многих од нас бол је развејао маглу, и тако нам је разбистрио видике. Нестали су и остаци наде о скором доласку „добročинитеља“, од којих можемо да очекујемо енергичну помоћ у превазилажењу онога што код нас не ваља.

Али и поред тога, рачунајући на нашу пословичну лаковерност, неки настављају да нам причају: „Само да наставимо да корачамо напред, само још мало да издржимо – и награда нас чека.“ И уз то, покушавају да нас охрабре, макар посредно, да се још више задужимо. Да тако постанемо још подложнији уценама и застрашивању како бисмо поново насели на отрцане приче о ономе шта није ваљало у доба Атиле Хунског или дахија. И како бисмо поверовали да ће изнова завладати пустош и пропаст ако се само усудимо да помислимо на промену „демократских лидера“, чак иако су „слепи“ као вођа из Домановићеве приче. Међутим, пропаст „не гине“ многима од нас. И то пре свега на пољу личних финансија – ако не почнемо да мислимо. Ако наставимо да се олако задужујемо јер нам понављају да смо „мање задужени него друге нације у региону“. Ако будемо доносили политичке одлуке на основу површног сагледавања макар и само сопствених економских интереса, вођени ирационалним страховима, подгрејаваним од разних пропагандиста.

Без изградње институција, без одговорне и промишљене политике дугорочно нема доброг привредног амбијента и просперитета. Семе по себи приватизација, стране инвестиције и разне интеграције нису довољне за прогрес. Поготово нису довољне за то да га већина грађана осети на „сопственој кожи“. Уосталом, добро је знао о чему прича француски просветитељ и министар финансија из 18. века Ан Робер Жак Тирго када је рекао: „Дајте ми добру политику, и ја ћу вам дати добре финансије.“ А није добио „добру политику“, већ су му „додељени“ нови дугови за сервисирање. Вероватно не треба ни подсећати – Француска је убрзо добила револуцију!

Кредити су срце Србије

Пише: Драгомир Анђелковић
среда, 30 април 2008 01:34
